

מראי מקומות - יומא

ע"ט.

ד. וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה
 הקשה **הישועות יעקב** (או"ח תרל"ט, ג), מדוע לא החמיר רבי צדוק לאכול בסוכה. ותירץ, שסבר רבי צדוק שאם יכניסם לסוכה, שמא יברך עליהם, והרי אין מברכים אלא על אכילת שיעור המחייב בסוכה (וראה מה שכתב לחלק בין זה למה שרבן גמליאל החמיר לאכול פירות בסוכה, ששם לא היה חשש שיברך עליהם).
ובאליה רבה (שם, י"א) הביא דברי רבינו **ירוחם** (נתיב ח', ח"ב נ"ז): שמי שרוצה להחמיר יחמיה, אבל בפחות מכביצה אין מי שמחמיה. ולכאורה כוונתו, שהרי רבי צדוק אכל פחות מכביצה חוץ לסוכה, ואם הרוצה להחמיר יחמיה, מדוע לא החמיר רבי צדוק, אלא מוכח שאין מקום להחמיה. אבל הריטב"א בסוכה (כה, ד"ה מעשה) והר"ן (שם יא, ד"ה מעשה) כתבו, שהמשנה הביאה המעשה ברבי צדוק כדי לומר שמי שאינו רוצה להחמיר על עצמו רשאי, ואינו חשוב כאינו מדקדק במצוות. ומבואר מדבריהם שמי שרוצה להחמיר מחמיר אפילו בפחות מכביצה.

ה. ולא בירך אחריו הפני יהושע בסוכה (כ: בתוס' ד"ה ולא) דייק מלשון הגמרא, שרבי צדוק לא בירך אף בורא נפשות, ולפי שאין הטפל חמור מן העיקר, ואם אין מברכין על פחות מכביצה ברכת המזון או ברכת מעין שלש על פחות מכביצה, או על פחות מכזית, הוא הדין שאין מברכין בורא נפשות על פחות משיעור זה, ושלא כדברי התוספות בברכות ל"ט.

א. וקים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה
 הקשה השפת אמת, שהרי שיעור כותבת הוא הלכה למשה מסיני. ותירץ, שכיון שיש ספק בשיעור כותבת הגסה, האם הוא בגרעינתה או לא, מכל מקום אמרו, שידוע לחכמים שככל שהיא גסה מתיישבת דעתו של אדם.

ב. וקים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה
 כתב הזכר **יצחק** (ב', ו', ד"ה הן אמנם), שאף שבשאר איסורי אכילה, אם שכאכל חצי זית הראשון, לא היה דעתו לאכול כל הכזית, ונמלך ואכל את כל הכזית אינו חייב, זהו מפני שהשיעור הוא במעשה האכילה. אבל באכילת יום הכפורים שהשיעור הוא משום ייתובי דעתיה, כל שהגמר היה באיסור, אף שכשאכל את חצי הכותבת הראשון לא היתה דעתו לאכול עוד, הרי הוא חייב, כיון שהגמר היה באיסור.

ג. דבהכי מיתבא דעתיה
 המנחת **חינוך** (שי"ג, ב') הביא שנחלקו בחולין (קג:) האם איסורי אכילה תלויים בהנאת מעיים או בהנאת גרונו, ונפקא מינה אם מה שנשאר בין החניכיים מצטרף עם מה שבמעיו, וכן נפקא מינה באכל חצי כזית, והקיאה וחזר ואכלה, האם חייב או לא, שהנאת בני המעיים היא רק בחצי כזית, אבל הנאת הגרון היא בכזית שלם. והרמב"ם (מאכ"א י"ד, ג') פסק שתלוי בהנאת גרונו. וכתב לדון לענין אכילת יום הכפורים, האם כיון ששיעור האיסור הוא משום ייתובי דעתיה, צריך להיות כל השיעור בבני מעיים דוקא, והניח בצריך עיון.